

Bài 10

QUẢN LÝ BÓNG CHE VÀ CHẮN GIÓ CHO CA CAO

Kiến thức cơ bản

1. KHÁI NIỆM

Quản lý bóng che là công việc bao gồm việc quan sát và đánh giá bóng che trong vườn cao cao, sau đó thực hiện các biện pháp điều chỉnh sao cho bóng che phù hợp trong từng giai đoạn phát triển của cây cao cao và hạn chế sự cạnh tranh dinh dưỡng, nước từ cây che bóng đối với cao cao.

Tại sao phải quản lý bóng che thường xuyên trong vườn cao cao?

Thường xuyên phải quản lý bóng che trong vườn cao cao vì:

- Nhu cầu cần bóng che của cao cao ở mỗi độ tuổi là khác nhau,
- Phần lớn bóng che đều do cây trong vườn tạo ra. Những cây che bóng cũng thay đổi (có thể lớn lên hoặc chết đi) theo thời gian.

Do vậy, cần có sự theo dõi để chỉnh sửa cho phù hợp.

2. NHU CẦU BÓNG CHE CỦA CA CAO

Cây cao cao là loại cây cần được che bóng suốt đời, nó cần bóng che như “cá cần có nước”. Nếu không có bóng che thích hợp, cây cao cao (đặc biệt là cao con) sẽ dễ bị chết trong điều kiện thời tiết khắc nghiệt ở Tây Nguyên. Nhu cầu về bóng che thay đổi theo từng độ tuổi của cây. Cụ thể:

- Giai đoạn từ 1 đến 9 tháng tuổi: Cây cần khoảng 75% bóng che. Nghĩa là cây chỉ cần khoảng 25 % ánh nắng trực tiếp chiếu xuống cây (Nắng lốm đốm chiếu xuống rải đều trên tán cây giống như bóng nắng chiếu qua sàng gạo) là đạt yêu cầu.
- Giai đoạn từ 10 – 20 tháng tuổi: Cây cần khoảng 50 % ánh nắng trực tiếp chiếu xuống cây. So với giai đoạn 1, những đốm nắng chiếu xuống tán cây to hơn nhưng vẫn cần rải đều trên tán cây.

3. CÁCH QUẢN LÝ CÂY CHE BÓNG

3.1. Quản lý chiều cao tán cây:

Cưa tỉa bỏ những cành ngang, thấp để tạo sự thông thoáng và khoảng trống để cao cao phát triển.

3.2. Quản lý bóng che

* 3.2.1. Quan sát và đánh giá bóng che cho cao cao.

Có 2 cách quan sát để đánh giá mức độ che bóng cho cao cao. Việc quan sát và đánh giá bóng che phải làm thường xuyên trong các lần thăm vườn và nên kết hợp cả hai cách đánh giá sẽ đảm bảo sự chính xác cao.

Cách 1: Quan sát hình dạng lá, thân và cành của cây cao cao

a) Bóng che thích hợp (vừa đủ): Cây mọc thẳng, tán cân đối, nhiều chồi bên; phiến lá to và dày, màu lá xanh đậm.

b) Thiếu bóng che (thừa nắng): Cây có phiến lá nhỏ, lá màu vàng hoặc bị cháy, cây còi cọc, đốt ngắn, bệnh khô thân nhiều. Nếu thiếu bóng che trầm trọng cây có thể bị chết.

c) Thừa bóng che (thiếu nắng): Cây có lóng dài, lá to và mỏng, ít hoặc không có chồi bên; cành mềm yếu dễ bị ngã cong. Tán bị lệch, cây chậm lớn.

Cách 2: Quan sát ánh nắng trực tiếp chiếu xuống cây cao cao.

Tốt nhất nên quan sát trong khoảng từ 9 giờ sáng đến 3 giờ chiều, vào các ngày có nắng.

* Thiếu bóng che (thừa nắng):

- Nắng chiếu xuống cây cao cao con quá nhiều (chiếu trên 30 %)
- Ánh nắng phân bố không đều (một bên cây cao cao đầy nắng và một bên hoàn toàn bị che mát).

* Đủ bóng che: Ánh nắng chiếu xuống cây cao cao rải đều trên cây lốm đốm. Những đốm nắng nhỏ và thưa hơn những bóng râm.

* Thừa bóng che (thiếu nắng): khi ánh nắng chiếu xuống cây cao cao quá ít (dưới 20 %); hoặc thời gian chiếu nắng cho cây quá ít trong ngày

Lưu ý:

- Ở giai đoạn cây con từ 0 – 9 tháng: Việc quan sát và đánh giá bóng che phải làm thường xuyên trong các lần thăm vườn và nên kết hợp cả hai cách sẽ đảm bảo sự chính xác cao.
- Ở giai đoạn cây từ 10 – 24 tháng: Để đánh giá mức độ che bóng cho ca cao ở giai đoạn này nên áp dụng cách 1.

* 3.2.2. Điều chỉnh bóng che

a) Trường hợp 1 - Bóng che thích hợp:

- + Nếu thời tiết khắc nghiệt: Duy trì hiện trạng cây che bóng như cũ bằng cách tưới nước, bón phân chăm sóc cây che bóng. Nên xấn rễ cây để tránh hiện tượng cạnh tranh dinh dưỡng và nước của cây che bóng đối với ca cao còn nhỏ.
- + Nếu thời tiết bình thường: lột một phân vỏ trên thân cây để ức chế sự phát triển tán lá của cây che bóng và hạn chế một phần sự cạnh tranh nước và dinh dưỡng.

b) Trường hợp 2 - Thiếu bóng che: Phải che nắng bổ sung bằng cách:

- + Dùng vật liệu sẵn có tại nhà để làm túp che cho ca cao như bao phân, cỏ khô, thân bắp. Lưu ý: để giảm bớt công chỉnh sửa túp che, khi làm nên lưu ý độ cao phù hợp với sự sinh trưởng của cây sau một vài tháng và thường xuyên thăm vườn để sửa lại túp che.
- + Tăng cường chăm sóc cây che bóng hiện có bằng cách thúc phân, tưới nước và trừ sâu bệnh để cây lớn nhanh kịp cung cấp bóng che cho ca cao.
- + Trồng thêm cây che bóng tạm thời.

c) Trường hợp 3 - Thừa bóng che:

Giảm bớt bóng che nhưng phải đảm bảo còn tán lá che ánh nắng chiếu trực tiếp từ hai hướng đông tây và vì cây ca cao không ưa bị ánh sáng trực tiếp chiếu và lưu ý khả năng bóng che sẽ bị tàn vào giữa và cuối mùa khô khi thời tiết khắc nghiệt hơn.

Dưới đây là một số biện pháp:

- + Tỉa bớt cành nhỏ và cành đan xen trên cây che bóng để đốm nắng có thể chiếu xuống ca cao.
- + Hạn chế sự sinh trưởng của cây che bóng bằng cách lột vỏ thân hoặc xấn rễ đối với cây có giá trị kinh tế thấp.
- + Chặt tỉa bớt cây che bóng.

3.3. Hạn chế cạnh tranh dinh dưỡng và nước

Để hạn chế cạnh tranh nước và dinh dưỡng với ca cao ngay cả trong trường hợp thiếu hoặc đủ bóng che trong mùa khô tốt nhất là ngăn cản rễ của cây che bóng ăn vào bồn ca cao bằng cách:

Ở những nơi có thể tưới trong mùa khô

- + Làm bồn cuối mùa mưa.
- + Thường xuyên xấn xung quanh gốc ca cao, cách rìa tán cây 30-50cm để làm đứt rễ cây che bóng. Nếu rễ cây che bóng quá khỏe thì đào rãnh nhỏ và sâu.
- + Đối với cây ít có giá trị kinh tế: Chặt và xấn bỏ rễ cây ở phía gần gốc ca cao.

Ở những nơi không có nước tưới vào mùa khô, không làm bồn được

- + Chặt, xắn rễ (cây có giá trị kinh tế thấp) ở phía gần ca cao.
- + Nếu rễ cây che bóng quá khỏe, đào rãnh nhỏ, sâu cách rìa tán lá ca cao khoảng 50 cm để ngăn không cho rễ cây che bóng lan sang khu vực tán ca cao.
- + Thường xuyên vét rãnh để làm đứt rễ ăn sang trong mùa khô.

4.4. Chăm sóc cây che bóng:

Thường đối với các cây che bóng ít có giá trị kinh tế thì người trồng chưa quan tâm chăm sóc đúng mức, tuy nhiên cây che bóng cũng cần được chăm sóc (bón phân, tưới nước, phòng trừ sâu bệnh) để sinh trưởng, phát triển tốt nhằm có bóng che hợp lý cho cây ca cao nhất là trong trường hợp thiếu bóng che.

- Bón phân: Cây che bóng cũng cần được bón thêm phân hữu cơ hoặc vô cơ để cây sinh trưởng phát triển và ít cạnh tranh dinh dưỡng với cây ca cao, nhất là trong năm đầu sau khi trồng ca cao.
- Tưới nước: Cây che bóng cũng cần được tưới nước đầy đủ trong mùa khô, đặc biệt là sau khi bón phân để cây hấp thu dinh dưỡng tốt hơn.
- Phòng trừ sâu bệnh: khi đi thăm vườn không chỉ quan sát cây ca cao mà phải theo dõi cả cây che bóng, phát hiện kịp thời những loại sâu bệnh xuất hiện trên cây che bóng để có biện pháp phòng trị hữu hiệu, ngăn chặn sự lây nhiễm qua cây ca cao.

4. QUẢN LÝ CÂY CHẮN GIÓ

4.1. Tác hại của gió:

- Cây bị lệch tán, long gốc, đổ ngã.
- Lá bị dập nát, khô rụng.
- Cây chậm lớn, lão hóa nhanh,
- Rụng hoa, ít trái, trái khô và hạt lép.

4.2. Cách quản lý:

- Chăm sóc: Tưới nước, bón phân để cây phát triển nhanh.
- Không được tỉa bỏ cành lá chân (lá tầng thấp). Nếu cây bị trống chân cần trồng bổ sung những loại cây thân bụi.
- Trồng dặm lại nếu cây bị gãy, đổ.

Tác hại của gió

Kế hoạch bài giảng

1. THÔNG TIN CHUNG

1. Mục tiêu:

Sau khi học bài này HV biết được:

- Biết được tầm quan trọng của việc quản lý bóng che và chắn gió cho ca cao.
- Đánh giá được hiện trạng bóng che, chắn gió trong vườn.
- Đưa ra các giải pháp quản lý phù hợp cho từng giai đoạn phát triển của cây ca cao.

2. Địa điểm tập huấn:

Nhà nông dân và vườn ca cao.

3. Dụng cụ tập huấn:

Giấy A1, bút lông dầu, máy chiếu.

- Kéo cắt cành, dao, cuốc, xẻng mỗi thứ 4 cái
- Tài liệu giảng gồm bảng lật, kiến thức cơ bản, kế hoạch bài giảng.

4. Thời lượng: 210 phút kể cả thời gian giải lao.

2. CÁC BƯỚC TIẾN HÀNH TẬP HUẤN

Thời lượng	NỘI DUNG	CÁCH THỰC HIỆN
10 phút	1. Giới thiệu	Thuyết giảng: <ul style="list-style-type: none"> Dẫn nhập bài bằng hình vẽ 1 trong phần KTCB Nêu mục tiêu, nội dung chính.
30 phút	2. Khái niệm - Nguyên nhân và nhu cầu bóng che	Hỏi đáp: <u>Câu hỏi :</u> <ol style="list-style-type: none"> Quản lý là gì? Quản lý bóng che gồm những công việc gì? Tại sao phải quản lý bóng che? Nhu cầu bóng che của từng giai đoạn phát triển cây ca cao là bao nhiêu? <ul style="list-style-type: none"> Sau mỗi câu hỏi THV gút lại và trình bày nội dung.
30 phút	3. Cách quản lý bóng che	Thảo luận chung: <u>Câu hỏi :</u> <ul style="list-style-type: none"> Bằng cách nào để đánh giá bóng che? Làm sao biết cây có đủ bóng che hay không? <ul style="list-style-type: none"> THV hướng dẫn thảo luận và giải thích cụ thể
10 phút	4. Hạn chế cạnh tranh dinh dưỡng và nước	Hỏi đáp: <u>Câu hỏi:</u> <ul style="list-style-type: none"> Theo anh/ chị cây ca cao bị cạnh tranh dinh dưỡng và nước như thế nào? Vậy, bằng cách nào để hạn chế cạnh tranh dinh dưỡng và nước cho cây? <ul style="list-style-type: none"> THV hướng dẫn thảo luận và giải thích cụ thể
15 phút	Giải lao	

90 phút	5. Hướng dẫn thực hành ngoài vườn: Cách quản lý bóng che, chắn gió cho ca cao	<p>Làm mẫu: 15 phút</p> <ul style="list-style-type: none"> • Đánh giá mức độ bóng che của ca cao để xác định ở 3 trường hợp thiếu, thừa, đủ. • Hướng xử lý của từng trường hợp • Đánh giá mức độ che chắn gió của vườn ca cao. <p>Thực hành:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Chia nhóm, phát dụng cụ, phân vị trí • Nêu yêu cầu: <ul style="list-style-type: none"> - Nhóm 1, 2 & 3: Đánh giá bóng che và đưa ra các biện pháp xử lý ở 3 điểm có 3 trường hợp khác nhau. - Nhóm 4 đánh giá hiện trạng chắn gió của vườn và đưa ra các biện pháp xử lý. - Thời gian: 25 phút <p>Trình bày kết quả: 45 phút</p> <ul style="list-style-type: none"> • Đại diện nhóm báo cáo, các nhóm góp ý kiến, • THV nhận xét
25 phút	6. Củng cố bài và đánh giá buổi tập huấn	<p>Đặt câu hỏi ôn bài:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Các anh/chị cho biết: Có mấy cách đánh giá bóng che cho ca cao? Cách nào? giải thích chi tiết. 2. Các anh/chị có gặp khó khăn gì trong việc xử lý bóng che cho phù hợp nhu cầu ca cao? 3. Cây ca cao có bị cạnh tranh dinh dưỡng không? 4. Có cách nào để hạn chế cạnh tranh dinh dưỡng và nước cho cây ca cao? Giải thích. <ul style="list-style-type: none"> • THV căn cứ vào trả lời HV qua các câu hỏi trên để đánh giá buổi học.